

K PRÍČINÁM ZMIEN POČETNOSTI JELENEJ ZVERI U NÁS PO ROKU 1990

LŮDSKÝ VPLYV ROZHODUJÚCI

Ing. SLAVOMÍR FINĎO, CSc., Lesnícky výskumný ústav Zvolen

Od konca druhej svetovej vojny zaznamenávame postupný nárast kmeňových stavov všetkých druhov raticovej zveri. Tento proces vyvrcholil v 80. rokoch, kedy najmä jelenia zver dosahovala extrémne vysokú početnosť, v niektorých okresoch (napr. Prievidza, Poprad, Topoľčany, Trenčín) o 200 až 300 % vyššiu ako normované kmeňové stavy. V tomto období sa každoročne konštatovalo prezverenie raticovej zveri, vysoké škody na lesných porastoch i poľnohospodárskych kultúrach, účinná náprava tohto nežiaduceho javu sa však neurobila. Dnes je už neaktuálne analyzovať, prečo sa cieľavedomým poľovníckym hospodárením neznížili stavy na akceptovateľnú mieru. Prítom stavy veľkých šeliem, ako čiastočných regulátorov početnosti bylinožravce zveri, držali sa pod kontrolou odstreľom, v prípade medveďa regulovaným, pri vlkovi a rysovi obmedzeným len dobou a spôsobmi lovu. Za týchto okolností hrali šelmy iba minimálnu úlohu v populačnej dynamike raticovej zveri.

Transformácia spoločnosti po roku 1990, ktorej sa nevyhlo ani lesníctvo a poľovníctvo, prevratným spôsobom zasiahla aj do stavov zveri. Stereotypné konštatovanie premnoženia raticovej zveri sa zmenilo na obavy z postupného poklesu stavov. Vyplnuli najmä zo skutočnosti, že ku kontrolovanému lovu sa pridružilo pytlíctvo, pečienkárstvo a narastajúci vplyv veľkých šeliem, ktorých početnosť sa zvýšila. Dôsledkom tohto vývoja je postupné znižovanie škôd zverou na lesných porastoch, čo z lesníckeho, ale najmä zo širšieho ekologického hľadiska možno hodnotiť ako pozitívny jav. Na druhej strane nelegálny lov zveri vystupuje ako veľmi nežiaduci a ťažko ovládateľný spoločenský prvok. Zhoršili sa tiež podmienky pre poľovanie na jeleniu zver, ktorú je teraz oveľa ťažšie uloviť ako pred rokom 1990. Prehnané veľká vina za rapidný pokles stavov jelenej zveri sa pripisuje vplyvu veľkých predátorov. Lenže: výrazný pokles stavov a lovu jelenej zveri sme zaznamenali aj tam, kde sa veľké šelmy vôbec nevyskytujú.

VÝVOJ KMEŇOVÝCH STAVOV JELENEJ ZVERI

Cieľom tohto príspevku je poukázať na niektoré príčiny zmien početnosti jelenej zveri za obdobie 1991-1995. Zdrojom pre túto analýzu sú oficiálne ročné štatistické hlásenia Poľov 1-01 vyplňované pre každý revír v SR. Údaje sa vzťahujú na územia bývalých lesných úradov a sú odvodené zo všetkých revírov na Slovensku, ktorých v r. 1991 bolo 1337 a v r. 1995 - 1642 (tab. 1).

Pre ďalšie úvahy sme využili údaje o love zveri a nie o skutočných jarných kmeňových stavoch, ktoré sú veľmi nepresné. Číselné údaje o odstrele a úhyne zveri treba považovať za minimálne. Samozrejme, v odstrele zveri nie sú zahrnuté jedince ulovené nelegálnym spôsobom, čo môže predstavovať významný percentuálny podiel, nemožno ho však presnejšie kvantifikovať. V prípade úhy- nu, ktorý je zapríčinený najmä predáciou,

chorobami, klimatickými vplyvmi a dopravnými nehodami, ide tiež o minimálne číslo, lebo všetky uhynuté jedince sa nenájdu a poľovníci neraz vedome nezaevidujú uhynutú zver v čase jej lovu, pretože by o tento počet museli znížiť ročný preliminár odstrelu. Napriek uvedeným nepresnostiam je lov zveri údajom, ktorý aspoň čiastočne možno využiť pre analyzovanie zmien početnosti jelenej zveri.

V r. 1991 sa na Slovensku odlovilo 21 775 jedincov, v r. 1995 to bolo 12 709, čo je po-

kles o 9066 jedincov, teda o 42 %. V r. 1991 pripadalo na úhyn 1720 jedincov, čo tvorí z celkového lovu (odstrel + úhyn) 23 495 jedincov 7,3 %. V r. 1995 bol úhyn 1518 jedincov, čo je z celkového lovu 14 227 jedincov 10,7 % podiel.

V poslednej časti tabuľky 1 sa uvádza priemerný lov (odstrel + úhyn) v prepočte na 1000 ha lesa. Tieto údaje nám umožňujú porovnať lov zveri medzi jednotlivými územnými celkami Slovenska (bývalými LÚ, OLÚ). Okrem toho si možno vytvoríť predstavu o tom, koľko zveri nám v priemere ubúda z 1000 ha lesnej poľovnej plochy v porovnaní s NKS. NKS pre akostové triedy poľovných revírov boli stanovené nasledovne: I. akostová trieda 21-25 jedincov, II. 16-20, III. 11-15, IV. 6-10 a V. do 5 jedincov.

V r. 1991 na Slovensku odstreľom a úhynom priemerné ubudlo z populácie jelenej zveri v prepočte na 1000 ha lesa 12,42 jedinca, v r. 1995 7,49, rozdiel: -4,93 jedinca. Pokles lovu sme za uvedené obdobie zaznamenali na celom území Slovenska s výnimkou troch lesných úradov (Bratislava, Lučenec, Svidník). Tento pokles je výrazný aj v oblastiach bez výskytu veľkých šeliem, konkrétne v dvoch OLÚ: Bratislava a Nitra, pričom úbytok v OLÚ Nitra bol spomedzi všetkých OLÚ najväčší (-7,69). Priemerný úbytok jelenej zveri v OLÚ Spišská Nová Ves (-3,24) a OLÚ Prešov (-1,88), kde na jeleniu zver dlhodobou pôsobí vlk, bol v porovnaní s ostatnými OLÚ najnižší. V OLÚ Zvolen mal najväčší úbytok LÚ B. Bystrica (-8,20), ktorý je tam jediným LÚ s významným vplyvom vlka na jeleniu zver. V OLÚ Žilina možno o významnom vplyve vlka uvažovať v piatich LÚ, kde bol nasledovný úbytok jelenej zveri: Žilina -5,69, Martin -12,21, L. Mikuláš -5,41, D. Kubín -2,75 a Čadca -1,94. V LÚ Prievidza, kde z hľadiska vplyvu na jeleniu zver vlk prakticky nemá význam, bol úbytok najväčší na Slovensku: -22,28.

